Hatodik évfolyam. 32. szám. April 20-án 1682.

Megjelenik hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap. — Előfizetési díj helyben, kihordással és vidékre postán: egy évre 8 forint, fél évre 4 for., évnegyedre 2 for. 50 kr. o. é. — Előfizethetni minden cs. kir. postahivatalnál.

GYŐRI KÖZLÖNY.

Hirdetések díja: három hasábos petit betűkkel egyszeri beigtatásért soronkint 6 kr., kétszeriért 5 kr., többszörös beigtatásért soronkint 4 kr. o. é. — Bélyeg-díj minden hirdetés után 30 kr. osztr. értékben.

VEGYES TARTALMU HETILAP.

Szerkesztő és kiadó hivatal a Kazinczy-utcza 58-ik sz. alatti ház első emeletében, hova minden a lapot érdeklő közlemények **bérmentesen** intézendők.

Győr-Ujvárosról.

Valóban sokszor nem gyanítja az ember, hogy mily okok kényszeriték a lakosokat egyes városrészek, városok és várak építésére. Igy ha azt állitom, hogy Ujváros a XVI-ik század közepe előtt épült, különösnek tetszik a gondolkozó előtt, valjon mi lehet oka annak, hogy e külváros előbb keletkezett, mint a Nádorváros, pedig e részek magasabban feküvén a vizárnak sem voltak annyira kitéve.

Ujváros keletkezésének azon körülmény volt oka, hogy a török a pusztai járásból gyakran portyázván a város alá, a Rába folyam miatt ide át nem csaphatott s igy e hely lakosai a rablástól jobban meg voltak óva, mint a városi lakosok majorjai, melyek a mostani Nádorváros területén állottak.

V. István, IV. László és I. Lajos királyaink szép szabadságokkal ajándékozván meg Győr városát, ez annyira elnépesedett, hogy már 1362-ben Vörös Pál, mint Győr külvárosának polgára említetik. [1]) De ezen külváros nem a mi Ujvárosunk, hanem a mostani Nádorváros helyén feküdt, hol a város határa kiterjedtebb s épitésre is több anyagot találtak a régi római város Arrabona romjaiból, mely a Rába mellett, a mostani kálvária, vásártér s temető helyén terült el. Hogy ezen részen feküdt Győr városának XIV-dik században már említett külvárosa, bizonyitja az is, miszerint nehány év előtt a belvárosi temető előtt az árkok behuzatván, ott több a XIV-ik században épült falakra akadtak, melyeknek téglái a mostaniaknál sokkal kisebbek és vékonyabbak, e téglák pedig a XIII. és XIV. századból valók. Lásd az árpási templom XIII-ik, és a cseszneki vár XIV. században épült falait, melyek hogy az említettem századokban épültek, okmányokból bebizonyithatni. A rómaiak temetője azon magaslaton volt, melyen jelenleg Fernbach Antal magtárai, Frisch épitőmester ur háza s Zergényi Endre ur kertje van, a lovagló iskolától délkeleti irányban, bizonyitja azon számos rovátkos sirtégla, szines üveg és csontok, melyek különösen a nehány év előtt épült Fernbach-féle magtárak alapja ásásakor napvilágra jöttek s a győri muzeumba kerülve, ott maig is szemlélhetők.

De térjünk vissza tárgyunkhoz.

1529-ben Szolimán török szultán Bécs megvételére indulván, közeledtére Lamberg Kristóf, Győr parancsnoka, a várt felgyujtatta, s őrségével s a lakossággal együtt Bécs felé szaladt. [2]) A törökök ide érkezvén a várost is felégették s ekkor adták neki „Janik“ azaz „égett“ nevét is, melyet nyelvökön maig is megtartottak.

A török elvonulása után lakosai visszaszállingozván, házaikat felépitgetni kezdték. A főtisztelendő győri káptalan eredeti jegyzőkönyveiből kitünik, hogy a város egészen lerontva és felégetve hagyatott el a törökök által. Templomai is annyira elpusztultak, hogy szent Erzsébet monostora és István vértanu tiszteletére épitett egyháznak még álló helyét sem tudjuk megmondani. Az utóbbiról csak azt tudjuk, hogy a káptalan-dombon feküdt, [3]) de hol? meghatározni nem birjuk.

Számos vidékiek a török elől menekülve Győr városában kezdének megtelepedni s igy a városi kertek helyei is beépültek. I. Ferdinánd király által az erőség is helyreigazitatván, annyira gyarapodott a város, hogy a mai Ujváros helyén is kezdtek megtelepedni, noha ezen hely akkor majdnem egy öllel alacsonyabb volt. Uj lendületet adott ezen külváros felvirágozásának azon esemény, hogy 1543-ban a török egész a Duna és Rábáig meghódoltatván a földnépét, adófizetőivé tette őket. E miatt számosan elhagyván ősi tüzhelyeiket s a városban helyet nem találva a Rábától védett télszigetre vonultak s itt házakat épitettek. Igy történt, hogy már 1550-ben Ujváros falu volt, mit a főtisztelendő győri káptalan eredeti első jegyzőkönyve a 175-dik lapon tanusit, mely hazai nyelvünkre leforditva igy hangzik:

„Mi a győri székes egyház káptalana adjuk tudtára mindenkinek, hogy érdemes Irmes Mihály ujvárosi jobbágyunk előttünk személyesen megjelenvén, neje Margit, ugy Ferencz, Márton fiai, és Ilona, Magdolna leányai, ugy rokonai, terhét is magára vévén önkéntesen és szabadon vallá előttünk, miszerint ép elmével elhatározta Ujváros nevü falunk és birtokunk területén lévő bizonyos telkét és curiáját, vagy házát és curiális telkét, melyet keletről Karcsai Balázs, délről Nagy Gergely házai és telkei szomszédolnak, minden haszonvételei és hozzátartozandóságaival 18 magyar forintért — mely összegel, mint állitá már fel is vette — érdemes Kálmánnak is nevezett Szabó Jakabnak (prouido Jacobo Szabo Kalman nuncupato) ugy Anna neje, s Margit leányának, örökösei és utódainak adta, eladta és felvallotta (s a többi), a törvényes védelmet is magára válalván. Misericordia vasárnapján (april 20.) Urunk 1550—dik esztendejében.“

Most nevezett lakosokon kivül említetnek még ugyan ezen évben a következők:

Korrát Péter, ki Irmes Mályás szováti lakostól Kis-Barátin egy szőllőt vett 5 forinton. [4])

György János, ezelőtt nagy-baráti, most győrujvárosi lakos, ki nagy-baráti szőllejét, mely a horgosi dülőben volt, Pénzváltó András réfalusi lakosnak 13½ magyar forintért eladta. [5])

Török Pál és Csender Mihály. [6])

(Folytattatik.)

Ráth Károly.

Miként eszközölhető a tanitó által, hogy az iskola a gyermekektől szorgalmasan, főleg pedig szivesen meglátogattassék?

— HALÁSZ ANTAL, elemi főtanitótól. —

Naponként van alkalma a gondos és hivatásának hiven megfelelő tanitónak azon szomorú tapasztalást tenni, mily káros a hanyag iskola-látogatás az illető tanintézetek sikerére s felvirágzására nézve általában, és különösen a növendékek szellemi kimüvelődése- s növelésére nézve.

Hogyan is sarjadozhatnak erősen a növények s főleg hogyan jogosithatnak föl hennünket bővenfizető és jó gyümölcsökrei reményre, ha nem forditathatik reájuk elegendő gond?

Sok esetben a gyermekek külföldi növényekhez hasonlók, melyek csak a szorgalmas és vigyázó kertésznek különös és folyvásti szándékos befolyása által tenyészhetnek.

Tehát a gyermekeknek is rendesen a szorgalmas tanitónak folyvásti és óvatos őrködésére van szükségök, hogy tenyészhessenek, azaz: hogy az emberi társaság buzgó s hasznos tagjává, az államnak jó polgáraivá és velőkszületett szent vallásuk hü követőivé növelhethessenek.

Ha pedig erre nem ügyelünk, és a gyermekek havonként vagy talán hetenként is egynehány iskolai napot elhanyagolnak, ugy ezek ezáltal könnyen minden külső, romlasztó befolyásnak vannak kitéve, és kétségkivüli ezután, hogy ily esetben az iskolája emelése és a reábizott ifjuságnak halk szellemi tökélyesedéséről, még oly igen gondoskodó tanitónak fáradozása is, mitsem gyümölcsözik, és hogy neki, mint a mindennapi tapasztalás mutatja — minden most már buzgó működése daczára, jövőben is alig sikerülend, az elmulasztottat helyrehozni és ismét „mindent jóvá tenni.“

Minden tanitó tehát, ki főleg föladatát minden oldalról jól felfogta, és ezuttal az ő szent hivatásából eredő tanitói és növelői kötelességeket minden tekintetben és irányban pontosan ismeri, és (mi főleg szükséges) pontosan teljesiteni is szereti, az itt ott még oly gyakorta előforduló iskola mulasztások miatt, minek következtében minden buzgó törekvése nem a kivánt sikerrel koronáztathatik meg, és az egész oktatás- és iskolázásnak csak egy hiányos csinálmánynak kell maradnia, — hogy egy ünnepelt tanférfiuval szóljak — akarallanul csak „jaj! és oh't fog felkiáltani!

De azonban még sem szabad ott, hol ily baj van, kezét henyén összetenni, vagy talán kétségbeesni; hanem komolyan kell, ha valaki lelkiismeretes tanitó, e kérdést tennie: „hogyan lehet eléggé erősen s megkivántató sikeresen ezen szintoly káros, mint rosz körülménynek ellene dolgozni?“

Mindenekelőtt ezen bajnak, mely a zsenge ifjuságnak kimüvelése- s növelésére nagy befolyásu s kiszámithatlan káros hordereju — okait kell kitalálnunk, és csak ezután kisértjük meg azok gyökeres orvoslására szolgálható szereket.

A gyakori iskola mulasztásoknak általán ismert okai:

1. Némely szülék részvétlensége s hiszékenysége. Soktól a szülék közül az iskola csak büntető intézetnek tartatik, a hol kedvenczeiknek csak kellemetlenség, vagy pedig sérelem is okoztathatnék; igen, hol azok legfőlebb súlyteherrel megrakatnak, mely a hajón hasztalan csak a helyet foglalja el, s igy tehát természetesen, mindenesetre abból ki és a tengerbe kell vetteinie.

Ha még ezután a fiucska vagy lányka csempe arczkifejezéssel jön haza az iskolából, s mitől isten őrizzen! — arczán végig nehány kóny is pereg le, akkor mulatkozik még csak nyiltan a bosszuság, és a nélkül, hogy ezen kedvetlenség- vagy sirásnak tulajdonképeni igaz okát tudnák, mindjárt azt mondják: „holnap itthon fogsz maradni!“

Sok — és leginkább a kevésbé müvelt nép alsóbb rétegéhez tartozó — szülő ezen káros hiszékenysége, nem kevésbé pedig az eltorzitott remkép is, mely gyanánt ők a gyermekeknek élte első éveiben már — ha valami rosszat követnek el — az iskolát és tanitót lelki szeme elé vezetik és lelkébe vésni szokják, azok, melyek mint rontó vetés a zsenge ifjuságnak még minden iránt fogékony kedélyébe feketnek, és mely (vetés) azután később — mint uzsoráskodó gyom — mely az általa körülfogott ifju fácskának nedveiből táplálkozik — felnő!

Bátorkodom tehát magamat azon édes reménynyel kecsegtetni, hogy minden eddig mondottamnál fogva azon állitásom valósága senkitől sem fog kétségbe vonatni, miszerint:

2. A hanyag iskolalátogatásnak egy főoka, főleg abban is szokott rejleni, hogy némely gyermekekben magukban sincsen különös kedvező hajlam az iskola látogatásra, sőt azt nem csak örömest, hanem nagy ellenszenvvel is emliteni halljak.

Ennek következtében minden alkalmat, mely ajánlkozik, örömest felhasználják, hogy legalább nehány nap lefolyásáig annak látogatásától visszahuzhassák magukat, és azután az ez uton nyert időt is gyermeki örömeikre és gyakran veszélyt, sőt kárt is hozó játékaikra fordithassák.

Hogy pedig ezen, gyakran már régóta szándékukban táplált csinokat annál biztosabban véghezvihessék, majd rosszullétet, majd elvesztett könyveiket, irószeiket vagy pedig valami mást hoznak föl mentségül, melyek a hiszékeny szülőket azonnal ismét azon gyermekeik iránti oly engedélyekre rábirják, mik növelészeti szempontból kiindulva, bizonyára meg nem engedhetők volnának. Végre

---

[1]) Codex diplomaticus IX. 3. 323. l.
[2]) Istvánffy: Historia Regni Hungariae. Bécs, 1758. 99. l.
[3]) A győri káptalan szekrestyéjében 7. 1 G. alatt.
[4]) Győri káptalan eredeti jegyzőkönyve I. k. 152. 204 l.
[5]) „ „ „ „ „ 193. l.
[6]) „ „ „ „ „ 195. 196. l.

A győri megyei könyvtár digitalizált dokumentuma